

การสืบสานนาฏศิลป์ไทยของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์*

The Inheritance of Thai classical Dance, Bunditpatanasilpa Institute

ปานจันทร์ แสงสวัสดิ์^{†**}พรชัย เทพปัญญา^{‡***}อาคม เจริญสุข^{§****}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการสืบสานนาฏศิลป์ไทยและเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์กับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย โดยกำหนดให้ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ชั้นปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในและต่างประเทศ เป็นตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ ส่วนการสืบสานนาฏศิลป์ไทยของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 4 ด้าน คือ ด้านความรู้และทักษะ ด้านทัศนคติ ด้านความคาดหวัง และด้านการเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย เป็นตัวแปรตาม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ระดับปริญญาตรี ระดับชั้นการศึกษาปีที่ 2 และ ปีที่ 3-4 จำนวน 111 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามการสืบสานนาฏศิลป์ไทย สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สถิติ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลของการวิจัยพบว่า ในภาพรวมการสืบสานนาฏศิลป์ไทย อยู่ในระดับที่มีการสืบสานนาฏศิลป์ไทยมาก โดยนักศึกษามีทัศนคติและมีความคาดหวังที่ดีที่จะสืบสานนาฏศิลป์ไทย โดยดำรงอยู่บนรากฐาน รากเหง้าของศิลปวัฒนธรรมอันเป็นสมบัติล้ำค่าของประเทศชาติ และพร้อมที่จะเพิ่มพูนศักยภาพ พัฒนาด้านความรู้และทักษะทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติทางนาฏศิลป์ไทยให้มีความชำนาญมากขึ้น อีกทั้งนักศึกษายังจะร่วมรณรงค์ เผยแพร่และสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทย ภายใต้กรอบ และมาตรฐานที่ครู อาจารย์ และศิลปินทางนาฏศิลป์ไทยเป็นผู้บ่มเพาะ และมอบวิชาความรู้ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ สืบต่อ ให้นาฏศิลป์ไทยให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ : การสืบสานนาฏศิลป์ไทย

* เพื่อศึกษาการสืบสานนาฏศิลป์ไทยและเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์กับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

** 192 หมู่ 8 ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 74000 ; nuun_pan2012@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ประจักษ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

**** ดร. ประจักษ์มหาวิทยาลัยราชภัฏจลอมบึง, กองกิจการพัฒนานักศึกษาเลขที่ 46 หมู่ 3 ตำบลจลอมบึง อำเภोजลอมบึง จังหวัดราชบุรี 70150

Abstract

This research have objectives to study the Thailand dance heritage and compare the difference between the students' personalize in Bunditpatanasilpa Institute and Thailand dance heritage by specifying the personalize data such as sex, year, learning achievement and experience in Thai dance performance are an independent variable. Thailand dance heritage of the students in Bunditpatanasilpa Institute such as knowledge and skill, attitude, expectation and Thailand dramatic publishing are the dependent variable.

Populations in the research are the students in bachelor' degree in the year 2nd, 3rd and 4th in Bunditpatanasilpa Institute for 111 persons. For collecting datas by questionairs and use descriptive statistics to analyze are percentage, mean, statistic and standard deviation.

The result found that Thailand dance heritage The result of the research found that the whole image of Thailand dance heritage is in the high level by the students have good attitude and expectation to heritage the Thai dance by standing on the root of Thai culture that is the valuables of the nation and be ready to increase the capacity, improve knowledge and skill in both theory and practicing to get more skillfulness. The students will campaign, publish and create Thai dance work underneath the convention and standard that the teachers and the artists gave the knowledge for the useful in conservation Thailand dance heritage to remain for long.

Key words : Thailand dance heritage

บทนำ

ประเทศไทยมีแนวนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วทำให้หน่วยงานต่างๆ มีการให้ความสำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และ ภาครัฐยังมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ การเจริญเติบโตและการรักษาวัฒนธรรมของไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ประจำปี 2555 - 2559(สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) เนื่องจากวัฒนธรรมบ่งบอกได้ถึงวิวัฒนาการ และการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ มีความมั่นคง จากความหลากหลาย ความแตกต่างทางวัฒนธรรมสามารถบ่งบอกถึงสภาพความเป็นอยู่ของวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ความแตกต่างตามภูมิภาค ตามสถานภาพ ความเป็นอยู่ จึงทำให้เห็นจุดยืน ความเป็นตัวตนของประเทศอย่างชัดเจนถึงมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่ก่อเกิดขึ้นเป็นภูมิปัญญา การสืบสาน การสืบทอด และการพัฒนา โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างกลมกลืนและเหมาะสมวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการหลอมรวมคนในชาติ และสร้างมรดกทางสังคมให้เป็นที่ประจักษ์ ประเทศไทยมีวัฒนธรรมประจำชาติจำนวนมากเช่นกันจากความหลากหลายของเชื้อชาติและอาณาจักรต่างๆ ในอดีตผสมผสานและบูรณาการจนเป็นอย่างทุกวันนี้ หนึ่งในวัฒนธรรมของไทยที่ได้รับการยอมรับไปทั่วโลก และเป็นวัฒนธรรมที่

แสดงให้เห็นถึงศิลปะความงามอย่างมีคุณค่า เช่น นาฏศิลป์ไทย ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของบรมครูและชนชาติไทยในอดีตที่เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์และให้กำเนิดศิลปะการฟ้อนรำ การขับร้อง การประพันธ์บทละคร ทำนองเพลง หรือแม้กระทั่งองค์ประกอบด้านจิตรกรรม เครื่องแต่งกาย และความวิจิตรงดงามด้านต่างๆของศิลปวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการในสังคมไทยได้อย่างทรงคุณค่า เพราะผลจากการบ่มเพาะวัฒนธรรมทางนาฏศิลป์ไทยได้กำเนิดบุคคลสำคัญ และผลงานทางนาฏศิลป์ไทย จนได้รับการสืบสาน สืบทอด อนุรักษ์ และพัฒนาต่อมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันทำให้นาฏศิลป์ไทยมีการพัฒนาจากความคิดสร้างสรรค์ผลงานของผู้ที่ให้ความสนใจ และตระหนักถึงสำคัญการเรียน การสอนนาฏศิลป์ไทย

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมอันดีให้แก่ลูกหลานประชาชนชาวไทยเพื่อการเผยแพร่และร่วมอนุรักษ์ทางด้านนาฏศิลป์ไทยและรวมถึงศิลปะอีกมากมายหลายแขนงที่เกี่ยวข้อง แต่ทั้งนี้การสืบสานการอนุรักษ์ และการถ่ายทอด ควรมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมไทย ตามวาระโอกาส และการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย (สุภาวดี โพธิเวชกุล 2550 : 2) จากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าหากมีความรู้ทางด้านวิชาศิลปะที่หลากหลายแขนงแล้ว ควรมีความรู้ด้านวิชาสามัญควบคู่กันไปเพื่อไม่ให้ผู้อื่นดูหมิ่น จึงทรงโปรดฯ ให้เปิดโรงเรียนที่สอนวิชาสามัญควบคู่กับวิชานาฏศิลป์ โขนละคร และได้มีการจัดการศึกษาสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาในสมัยนั้น ต่อมาจึงมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาเรื่อยมาอย่างแพร่หลาย จนมาถึงในสมัยเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ ผลจากพระราชกฤษฎีกาทำให้มีโรงเรียนนาฏศิลป์และดนตรีไทยเกิดขึ้น ซึ่งเข้าสู่สมัยพลตรีหลวงวิจิตรวาทการเป็นอธิบดีกรมศิลปากร มีการก่อตั้งโรงเรียนชื่อ “โรงเรียนดุริยางคศาสตร์” จนมีการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการศึกษามาเรื่อย จนระยะสุดท้ายได้เปลี่ยนเป็นวิทยฐานะเป็น “วิทยาลัยนาฏศิลป์” ทำให้ในปัจจุบันประเทศไทยยังมีโรงเรียนหรือวิทยาลัยเหล่านี้อยู่เพื่อเป็นส่วนสำคัญของการธำรงรักษาและสืบสานวัฒนธรรมที่เป็นมรดกของชาติ เช่นเดียวกันนั้นครู อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หรือ วิทยาลัยนาฏศิลป์และโรงละครแห่งชาติที่ได้รับสืบทอดมรดกทางศิลปะการแสดงที่ตกทอดสืบทอดมาตั้งแต่ยุคสมัยกรุงศรีอยุธยาธนบุรีและยุคสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์อย่างต่อเนื่องเสมอมาแม้เหตุการณ์บ้านเมืองจะดำเนินไปอย่างไร หรือแม้จะมีค่านิยมในการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทยน้อยลง (มาลินีดิถกวณิช. 2543 : 253–254) ก็ยังคงมุ่งมั่นที่จะรักษาไว้ซึ่งสมบัติแห่งชาติที่เรียกว่า “นาฏศิลป์ไทย”

นักศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ เผยแพร่ สืบทอด องค์ความรู้ ทักษะทางทฤษฎีและปฏิบัติทางด้านนาฏศิลป์ไทย โดยนำไปปรับประยุกต์ให้มีเนื้อหา และการแสดงทางนาฏศิลป์ไทยให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ตามอัตลักษณ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่ได้กล่าวไว้ คือ “สืบสานสร้างสรรค์ งานศิลป์”

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาศึกษาการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และเพื่อศึกษาถึงความแตกต่างลักษณะบุคคล เพื่อนำมาใช้ในการนำเสนอแนวทางพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการอนุรักษ์และสืบสานนาฏศิลป์ของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสืบสานนาฏศิลป์ไทยของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์กับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย

พัฒนศิลป์กับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย

วิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารื่อง การสืบสานนาฏศิลป์ไทยของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่ง นักศึกษาในสถาบันเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสืบสาน และมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทยให้คงอยู่ โดยวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ศึกษาการสืบสาน และความแตกต่างระหว่างลักษณะ ส่วนบุคคลของนักศึกษาในสถาบัน การสืบสานนาฏศิลป์ไทยสี่ด้านของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ คือ ด้านความรู้และทักษะ ด้านทัศนคติ ด้านความคาดหวัง ด้านการเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย ประชากรของการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ระดับปริญญาตรี ระดับชั้นการศึกษาปีที่ 2 และ ปีที่ 3-4 จำนวน 111 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม โดยแบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 2 ส่วนดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของประชากร ได้แก่ เพศ, ระดับชั้นปีการศึกษา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในและต่างประเทศ

ส่วนที่สอง เป็นแบบสอบถามการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความรู้และทักษะทางนาฏศิลป์ไทย 2. ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย 3. ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย 4. ด้านการเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย

แบบสอบถามการสืบสานนาฏศิลป์ไทยในส่วนที่สองนั้นใช้ Likert 5 scales โดยมีคำถาม 5 ข้อ ที่เน้น ภาพรวมการสืบสานนาฏศิลป์ไทยสี่ด้านหลัก คือ ด้านความรู้และทักษะ ด้านทัศนคติ ด้านความคาดหวัง และ ด้านการเผยแพร่ ส่วนท้ายของแบบสอบถามจะมีเนื้อที่ให้นักศึกษาได้ร่วมแสดงความคิดเห็น

ส่วนความสำคัญในด้านเนื้อหาของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญและมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงคำถามหลายครั้ง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ ศาลายา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และ กรมศิลปากรที่มีความเชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ไทย โจน และด้านงานวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีทางนาฏศิลป์ไทยประเมิน พร้อมทั้งให้สัมภาษณ์เพื่อเป็นความรู้และแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยด้านการสืบสานนาฏศิลป์

ข้อมูลเกี่ยวกับการสืบสานนาฏศิลป์ไทยของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นข้อคำถามแบบ มาตรฐานส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Likert's Scale) ซึ่งมีการวัดระดับข้อมูลแบบมาตรวัดอันตรภาคชั้น (Interval Scale) ได้แก่

- ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย
- ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย
- ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย
- ด้านการเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย

ทั้งนี้สามารถกำหนดระดับการแปลความหมายของเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (Zikmund, 2008)

1.00 – 1.80 คะแนน หมายถึง มีการสืบสานมากที่สุด

1.81 – 2.60 คะแนน หมายถึง มีการสืบสานมาก

2.61 – 3.40 คะแนน หมายถึง มีการสืบสานปานกลาง

3.41 – 4.21 คะแนน หมายถึง มีการสืบสานน้อย

4.21 – 5.00 คะแนน หมายถึง มีการสืบสานน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การสืบสานนาฏศิลป์ไทยของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์นั้น จากการศึกษาวิจัยพบว่ามีปัจจัยการสืบสานนาฏศิลป์ไทย 4 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย นักศึกษามีความรู้และทักษะที่จะต้องอาศัยการศึกษา เรียนรู้ และหมั่นฝึกฝนปฏิบัติท่ารำทางนาฏศิลป์ไทยจนเกิดความชำนาญ สามารถนำแนวความคิด ความเข้าใจที่ถูกต้อง จากการศึกษาไปปรับใช้ได้ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง โดยคำนึงกรอบของหลักวิชาความรู้ทางนาฏศิลป์ไทย

1.2 ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย นักศึกษามีความคิด พฤติกรรมที่ดีและตระหนักถึงคุณค่าต่อการเรียนนาฏศิลป์ไทย ในการสืบต่อองค์ความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์หลากหลายแขนง โดยได้รับการถ่ายทอดศิลปะ วิชาและวัฒนธรรมอันดีงาม จากความคิดอย่างชาญฉลาดจากครู อาจารย์ และศิลปินรุ่นเก่า ที่นำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาไทยที่ดงามมาใช้บูรณาการ เพราะแนวคิดและมุมมองในการสร้างสรรค์ของนักศึกษามีส่วนสำคัญที่จะสืบทอดและอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทยให้คงอยู่สืบไป

1.3 ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย นักศึกษาคาดหวังให้ตนเองได้สามารถยึดมั่นอยู่ในการศึกษา เรียนรู้ และประพฤติ ปฏิบัติตน ให้สามารถเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และเกิดความเชี่ยวชาญชำนาญด้านนาฏศิลป์ไทย จึงเป็นบ่อเกิดของการสืบสานต่อด้านภูมิปัญญา ทางนาฏศิลป์ไทย

1.4 ด้านการเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย การที่นักศึกษาได้นำความรู้และทักษะด้านต่างๆทางนาฏศิลป์ไทย ไปจัดกิจกรรม และมีส่วนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อเผยแพร่เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกที่มีการได้รับรู้ รับชมเรื่องราว การแสดงนาฏศิลป์ไทย

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย

การสืบสานนาฏศิลป์ไทย	μ	σ	ระดับ
ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	4.22	.596	มากที่สุด
ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	4.12	.618	มาก
ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย	3.81	.596	มาก
ด้านการเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทย	3.68	.830	มาก
รวม	3.96	.499	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีการสืบสานนาฏศิลป์ไทย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\mu = 3.96$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\sigma = .499$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับหนึ่ง ได้แก่ ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu = 4.22$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\sigma = .596$) รองลงมา ได้แก่ ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\mu = 4.12$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\sigma = .618$) อันดับสาม ได้แก่ ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\mu = 3.81$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\sigma = .596$) และอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\mu = 3.68$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\sigma = .830$)

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์กับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย โดยศึกษาจากกรอบแนวความคิดการวิจัย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ระดับชั้นปีการศึกษาปีที่ 2 มีเกรดเฉลี่ย 3.01 - 4.00 และมีประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในประเทศมากกว่า 5 ครั้งขึ้นไป แต่มีประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในต่างประเทศ “น้อย”

ส่วนที่ 2 การสืบสานนาฏศิลป์ไทย จากผลการศึกษา พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับหนึ่ง ได้แก่ ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย รองลงมา ได้แก่ ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย อันดับสาม ได้แก่ ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย และอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทย

3. ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับหนึ่ง ได้แก่ มีความรู้และทักษะ ในการพิจารณาองค์ประกอบนาฏศิลป์ไทย เพื่อนำไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม ตามหลักทฤษฎีของนาฏศิลป์ไทยได้ รองลงมา ได้แก่ มีความรู้และทักษะ ด้านจังหวะ ทำนอง และเนื้อร้อง เพื่อใช้สำหรับการปฏิบัติทำรำนานาฏศิลป์ไทยได้ และอันดับสุดท้าย ได้แก่ มีความรู้และทักษะ ที่สามารถบอกเล่าประวัติ เรื่องราว ความเป็นมา และทฤษฎี ทางนาฏศิลป์ไทยได้

4. ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับหนึ่ง ได้แก่ นาฏศิลป์ไทยเป็นสมบัติของชาติทุกคนในสังคมควรมีส่วนช่วยในการสนับสนุน ส่งเสริม และธำรง รักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป รองลงมา ได้แก่ นาฏศิลป์ไทยเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ ทำให้เกิดความตระหนัก และการห่วงแหนไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ และอันดับสุดท้าย ได้แก่ นาฏศิลป์ไทยเป็นสิ่งที่ไม่น่าเบื่อหน่าย และเป็นการแสดงที่ให้ความบันเทิง

5. ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับหนึ่ง ได้แก่ คาดหวังที่จะเป็นผู้มีความรอบรู้ในวิชาการ มีความชำนาญเชี่ยวชาญ และตลอดจนมีความแม่นยำในเนื้อหา ความรู้ และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย รองลงมา ได้แก่ คาดหวังที่จะเป็นผู้ที่สามารถจูงใจ และเสริมสร้างให้ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดทางนาฏศิลป์ไทย มีความพากเพียร ขยัน อดทน และมีความรักในนาฏศิลป์ไทยอย่างแท้จริง และอันดับสุดท้าย ได้แก่ คาดหวังที่จะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับของสังคม จากการได้ถ่ายทอดวิชาความรู้และทฤษฎีทางด้านนาฏศิลป์ไทย

6. ด้านการเผยแพร่ด้านนาฏศิลป์ไทย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับหนึ่ง ได้แก่ ได้ร่วมเผยแพร่ โดยนำความรู้ ความสามารถด้านทักษะ ทฤษฎี และปฏิบัติทางนาฏศิลป์ไทย ไปสอนให้แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป รองลงมา ได้แก่ ได้ร่วมเผยแพร่ โดยสามารถนำให้บุคคลรอบข้างหันมาสนใจ ศึกษา และเกิดความชอบในนาฏศิลป์ไทย และอันดับสุดท้าย ได้แก่ ได้ร่วมเผยแพร่ โดยมีส่วนในการกำกับการแสดง เขียนบทเป็นตัวละคร และจัดองค์ประกอบด้านนาฏศิลป์ไทย ในงานพระราชพิธี งานสำคัญๆระดับประเทศ

ตารางที่ 2 การทดสอบ Z-test เพื่อหาความแตกต่างระหว่างเพศกับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย

การสืบสานนาฏศิลป์ไทย	Z-test	Sig.
ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย	-29.665	.000*
ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	-35.366	.000*
ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	-22.247	.000*
ด้านการเผยแพร่ด้านนาฏศิลป์ไทย	-23.575	.000*
ภาพรวม	-35.099	.000*

* ที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 หมายความว่า นักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มีเพศแตกต่าง มีการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ภาพรวม ($Z = -35.099$, Sig. = .000) ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย ($Z = -29.665$, Sig. = .000) ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = -35.366$, Sig. = .000) ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = -22.247$, Sig. = .000) และ ด้านการเผยแพร่ด้านนาฏศิลป์ไทย ($Z = -23.575$, Sig. = .000) แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 3 การทดสอบ Z-test เพื่อหาความแตกต่างระหว่างระดับชั้นปีการศึกษากับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย

การสืบสานนาฏศิลป์ไทย	Z-test	Sig.
ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย	35.631	.000*
ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	41.897	.000*
ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	33.703	.000*
ด้านการเผยแพร่ด้านนาฏศิลป์ไทย	40.422	.000*
ภาพรวม	37.890	.000*

* ที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 หมายความว่า นักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มีเพศแตกต่าง มีการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ภาพรวม ($Z = 35.631$, Sig. = .000) ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย ($Z = 41.897$, Sig. = .000) ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = 33.703$, Sig. = .000) ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = 40.422$, Sig. = .000) และ ด้านการเผยแพร่ฯนาฏศิลป์ไทย ($Z = 37.890$, Sig. = .000) แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 4 การทดสอบ Z-test เพื่อหาความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย

การสืบสานนาฏศิลป์ไทย	Z-test	Sig.
ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย	34.450	.000*
ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	41.581	.000*
ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	32.255	.000*
ด้านการเผยแพร่ฯนาฏศิลป์ไทย	39.903	.000*
ภาพรวม	37.021	.000*

* ที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 หมายความว่า นักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มีเพศแตกต่าง มีการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ภาพรวม ($Z = 34.450$, Sig. = .000) ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย ($Z = 41.581$, Sig. = .000) ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = 32.255$, Sig. = .000) ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = 39.903$, Sig. = .000) และ ด้านการเผยแพร่ฯนาฏศิลป์ไทย ($Z = 37.021$, Sig. = .000) แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 5 การทดสอบ Z-test เพื่อหาความแตกต่างระหว่างประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในประเทศกับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย

การสืบสานนาฏศิลป์ไทย	Z-test	Sig.
ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย	34.450	.000*
ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	41.581	.000*
ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	32.255	.000*
ด้านการเผยแพร่ฯนาฏศิลป์ไทย	39.903	.000*
ภาพรวม	37.021	.000*

* ที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 หมายความว่า นักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มีเพศแตกต่าง มีการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ภาพรวม ($Z = 34.450$, Sig. = .000) ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย ($Z = 41.581$, Sig. = .000) ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = 32.255$, Sig. = .000) ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = 39.903$, Sig. = .000) และ ด้านการเผยแพร่ฯนาฏศิลป์ไทย ($Z = 37.021$, Sig. = .000) แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 6 การทดสอบ Z-test เพื่อหาความแตกต่างระหว่างประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในต่างประเทศกับการสืบสานนาฏศิลป์ไทย

การสืบสานนาฏศิลป์ไทย	Z-test	Sig.
ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย	-44.359	.000*
ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	-51.004	.000*
ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย	-31.647	.000*
ด้านการเผยแพร่नाฏศิลป์ไทย	-47.955	.000*
ภาพรวม	-54.050	.000*

* ที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 หมายความว่า นักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มีประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยในต่างประเทศแตกต่าง มีการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ภาพรวม ($Z = -54.050$, $Sig. = .000$) ด้านความรู้และทักษะด้านนาฏศิลป์ไทย ($Z = -44.359$, $Sig. = .000$) ด้านทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = -51.004$, $Sig. = .000$) ด้านความคาดหวังที่มีต่อนาฏศิลป์ไทย ($Z = -31.647$, $Sig. = .000$) และ ด้านการเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย ($Z = -47.955$, $Sig. = .000$) แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

แนวทางการสืบสานนาฏศิลป์ไทยเพื่อความยั่งยืน

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการสืบสานนาฏศิลป์ไทย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา “การสืบสานนาฏศิลป์ไทย” ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ทั้งหมด 7 ท่าน ได้แก่ท่าน ดร.สิริชัยชาญ พักจำรูญ ท่านดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ ครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง ท่านดร.ธีรภัทร ทองน้อม ครูประสาททองอร่าม ครูวิระศิลป์ ช่างขนุน และครูอนุชา บุญยัง ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวคิดและทัศนคติที่ใกล้เคียงกัน โดยกล่าวว่า ปัจจัยสำคัญของ “การสืบสาน” คือ ครูบาอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถตลอดจนหลักสูตรในการเรียนการสอนที่มีความถูกต้องชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้รับการถ่ายทอดหรือนักศึกษาสามารถที่จะเรียนรู้นาฏศิลป์ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง ซึ่งนาฏศิลป์ไทยไม่ควรที่จะจำเพาะอยู่แค่การอนุรักษ์แต่ต้องมีการพัฒนาร่วมด้วย เพื่อเป็นการปรับปรุงแนวคิดการสร้างสรรคและพัฒนาการอนุรักษ์ให้แน่นเหมือนต้นไม้ก่อนที่จะแตกราก เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน แต่ยังคงรักษารากฐานของนาฏศิลป์ไทย เพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ จึงควรมีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อชีวิตประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสืบสานนาฏศิลป์ไทย นอกจากนี้นาฏศิลป์ไทยยังควรมีการพัฒนาเพื่อให้เข้ากับการนำไปประกอบอาชีพด้วย ซึ่งจะต้องสอนในเรื่องของการสร้างงาน หรือวิเคราะห์ เพื่อนำไปปรับใช้กับการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนั้นแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้ “การสืบสานนาฏศิลป์ไทย” สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน จะต้องมีการบริหารจัดการที่แน่นอน เพราะการสืบสานไม่ได้เป็นเพียงการสืบสานเฉพาะเรื่องของนาฏศิลป์และดนตรี แต่การสืบสานที่แท้จริงจะต้องสามารถสืบสานได้ตั้งแต่การเรียนภาษา วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ สังคม เพื่อนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งการสืบสานให้เกิดประสิทธิภาพนั้นยังควรที่จะให้ความสนใจเกี่ยวกับการส่งเสริมภาพลักษณ์ ถึงแม้ว่าปัจจุบันนโยบายของกระทรวงจะยังไม่มีเรื่องของการเรียนการสอนแบบชัดเจน

แต่ผู้ที่ทำหน้าที่สืบสานก็ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับภาพลักษณ์ด้วยเช่นกัน ซึ่งจะต้องยึดหลักการทางทฤษฎีที่นำมาใช้ เพื่อเป็นการปลูกฝังและเป็นเสมือนช่องทางในการให้ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยแก่คนในชาติ นอกจากนี้การที่นักศึกษาเข้ามารวมตัวกันเพื่อศึกษาในโรงเรียนนาฏศิลป์ก็เป็นการสืบสานวิธีหนึ่งด้วยเช่นกัน ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลนี้จะต้องอาศัยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย อาทิเช่น รัฐบาล กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนสถานศึกษา ให้มีการร่วมมือและวางแผนกระบวนการบริหารจัดการให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเป็นการวางรากฐานให้มั่นคง หลังจากนั้นจึงทำการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ แรงจูงใจ และรวบรวมบุคลากรที่มีความสนใจในด้านดังกล่าวให้เข้ามาร่วมกิจกรรม เพื่อสืบสานสืบสานนาฏศิลป์ และวัฒนธรรมไทยต่อไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่มี เพศ ระดับชั้นปีการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยทั้งในและต่างประเทศที่แตกต่างกัน มีการสืบสานนาฏศิลป์ไทยแตกต่างกัน ทั้งนี้พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาของเดนิซา (ศรีศักร วัลลิโภดม, ม.ป.ป. : 6 ; อ้างอิงมาจาก Denisa. 1990 : 1) ที่พบว่าลักษณะทั่วไปของแต่ละบุคคลที่มาจากถิ่นฐานหรือมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการแสดงออกหรือพฤติกรรมในการแสดงออกทางนาฏศิลป์ประเพณีแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาของโรดา (ศรีศักร วัลลิโภดม, ม.ป.ป. : 7 ; อ้างอิงมาจาก Rhoda. 1999 : 9 - 11) ที่นำเสนอมุมมองของนาฏศิลป์ว่าส่วนหนึ่งเป็นการสร้างสรรค์เฉพาะตนของศิลปินนั้นหมายความว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์หรือลักษณะทั่วไปของผู้แสดงหรือนักศึกษานาฏศิลป์มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการแสดงหรือการสืบสานที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเฉพาะตนของศิลปิน ทั้งนี้สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า ลักษณะทั่วไปของประชากรมีความสำคัญต่อการสืบสานนาฏศิลป์ไทย เช่น เพศ ในการสืบสานนาฏศิลป์ไทย เพศส่งผลต่อบทบาทการแสดงตามบทละคร หรือตามวัตถุประสงค์ของบทเพลงและประเภทของการแสดง ทำให้รูปแบบการเรียนรู้การแสดงต่างๆ ย่อมต้องศึกษาในบริบทที่มีความแตกต่างกันในบางประการส่งผลการให้สืบสานจะแตกต่างกันไปตามสิ่งที่ได้มีการเรียนรู้ ระดับชั้นปีการศึกษาเป็นเกณฑ์ที่แบ่งรายละเอียดของเนื้อหาการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นจนจบการศึกษาในแต่ละชั้นปี จะได้รับการเรียนรู้และการฝึกฝนที่ไม่เหมือนกันทำให้การสืบสานนาฏศิลป์ไทยแตกต่างกันได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสำคัญเช่นกันผู้ที่มีผลการเรียนดีสามารถกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของทางสถานศึกษาจะส่งผลให้การสืบสานนาฏศิลป์สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแตกต่างจากผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่ต่ำ เพราะอาจมีข้อผิดพลาดในการแสดงที่ใช้ทำให้การสืบสานนาฏศิลป์แตกต่างออกไป ในขณะที่ประสบการณ์การแสดงนาฏศิลป์ไทย การแสดงในแต่ละครั้งสามารถนับเป็นการสืบสานนาฏศิลป์เช่นกัน ประสบการณ์ที่มากแสดงว่าได้มีการผ่านการแสดงมาจำนวนมากสนับสนุนให้เกิดการสืบสานที่เพิ่มมากขึ้นและประสบการณ์ได้ทำให้เกิดการสืบสานอย่างถูกต้องมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นจากที่กล่าวมาจึงถือว่าลักษณะทั่วไปของประชากรที่แตกต่างกันมีผลทำให้การสืบสานนาฏศิลป์แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการศึกษาพบว่า ความรู้และทักษะ ที่สามารถบอกเล่าประวัติ เรื่องราว ความเป็นมา และทฤษฎี ทางนาฏศิลป์ไทยได้ มีคะแนนต่ำที่สุด ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมด้านแนวคิดและทฤษฎี ประวัติเรื่องราวความเป็นมาเพื่อให้กลุ่มนักศึกษาสามารถที่จะเรียนรู้และเข้าใจได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้ง

นำไปใช้ในการเผยแพร่ความรู้เพื่อสร้าง Storytelling ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลอื่น ๆ สนใจนาฏศิลป์ไทย

2. ผลการศึกษาพบว่า ประชากรมีความคิดเห็นว่าศิลปะนาฏศิลป์ไทยเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ และไม่ได้เป็นการบันเทิง ดังนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนอาจต้องมีการประยุกต์เพิ่มเติมกิจกรรมเสริมที่มีการนำนาฏศิลป์ไทยมาประยุกต์แบบร่วมสมัยเพื่อให้เกิดความบันเทิง และความสนุกสนานของนักศึกษาไปพร้อมกับการเรียนในศาสตร์แห่งความรู้ทั้งหมดของนาฏศิลป์ไทย เพื่อให้เกิดการซึมซับและเข้าใจยิ่งขึ้น พร้อมทั้งให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนที่จะนำไปสู่การสืบสานนาฏศิลป์ไทยอย่างเหมาะสม

3. ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมให้นักศึกษาพยายามมุ่งมั่นในการเรียนรู้และสืบสานเพื่อให้เกิดความคาดหวังของสังคมที่จะนำไปสู่การเผยแพร่อย่างเหมาะสม และทำให้สังคมเกิดการยอมรับในนาฏศิลป์ไทย เพื่อให้เกิดการสนับสนุน และเกิดความรักร่วมกันในศิลปวัฒนธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ โดยได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร.นพดล เหลืองภิรมย์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์พรชัย เทพปัญญา กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.อาคม เจริญสุข กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ ศาลายา และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการสัมภาษณ์ และให้คำแนะนำในหลาย ๆ ด้านจนวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดีโดยขออนุญาตกล่าวนามไว้ในโอกาสนี้ ท่านดร.ศิริชัยชาญ พักจำรัฐ ท่าน ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ ครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง ท่านดร.ธีรภัทร ทองนิม ครูประสาธน์ ทองอร่าม ครูวีระศิลป์ ช่างขนุน ครูอนุชา บุญยัง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.สุธรรม รัตนโชติ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไข ในการดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและถือเป็นพระคุณอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณทั้งสามท่านเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- มาลินีดีลภวณิช,ดร.2543. "ระบำและละครในเอเชีย", กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศรีศักรวัลลิโภทม.2535. "ดนตรีและนาฏศิลป์ของชาววัดและชาววัง," ในดนตรีและนาฏศิลป์กับ.เศรษฐกิจและสังคมสยาม. หน้า 1 – 30. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2535.
- _____. 2555. "นาฏศิลป์ของชาวสยาม" เบิกโรง : ข้อพิจารณานาฏกรรมในละครไทย.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.2555. "คู่มือการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ปีการศึกษา 2555-2556". กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์กระทรวงวัฒนธรรม
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.2555. "รายงานประจำปี 2555".กองนโยบายและแผนสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์กระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2555).แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11(2555-2559). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556.

สุภาวดี โปธิเวชกุล.2550.“การจัดการด้านนาฏศิลป์ไทยในยุครัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 9)” ปรินญาณิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ภาษาต่างประเทศ

Peyes, Denisa.1990.“The Philippines Country Paper,” Traditional Dance in Conection of
Contemporary Expression. 2(5) : 1.

Grauer, Rhoda and Gerald Jones.Dancing.(1999).New York : McGraw-Hill : 9-11